

MUSTAQILLIK DAVRI O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TASHQI SIYOSATINING ASOSIY YO'NALISHLARI VA TAMOYILLARINING SHAKLLANISH TARIXI

Osiyo Rashidova

Millat Umidi Universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Mustaqillik davrida O'zbekiston Respublikasi tashqi siyosatining shakllanish jarayoni, uning asosiy yo'nalishlari va tamoyillari hamda ushbu siyosatning milliy davlatchilik va xalqaro mavqega ta'siri tahlil qilinadi. 1991–2024 yillar oralig'ida amalga oshirilgan tashqi siyosiy qadamlar, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik, mintaqaviy integratsiya, iqtisodiy diplomatiya va xavfsizlik sohasidagi sa'y-harakatlar tadqiq etiladi. Maqola O'zbekistonning tashqi siyosatdagi inklyuzivligi, pragmatizmi va multipolyarlikka yo'naltirilgan tashabbuslarini asosiy tamoyillari sifatida ko'rsatadi. Tadqiqot rasmiy davlat hujjatlari, Tashqi ishlar vazirligi materiallari va ilmiy adabiyotlar asosida olib borildi.

Abstract: This article examines the formation, principal directions, and foundational principles of the Republic of Uzbekistan's foreign policy during the post-independence period. Covering the period from 1991 to the early 2020s, the paper analyzes diplomatic initiatives, engagement with international organizations, regional cooperation, economic diplomacy, and security policy. The study emphasizes Uzbekistan's pragmatic and multi-vector approach, its push for regional connectivity, and efforts to balance national sovereignty with integration into global political and economic systems. The analysis is based on official documents, Ministry of Foreign Affairs publications, and scholarly literature.

Аннотация: В статье исследуется история формирования внешней политики Республики Узбекистан в период независимости, её основные направления и принципы. Рассматривается деятельность Ташкента в международных организациях, региональное сотрудничество в Центральной Азии, экономическая дипломатия и меры по обеспечению безопасности, принятые в 1991–начале 2020-х годов. Делается акцент на прагматичности, многосторонности и ориентации на укрепление государственной независимости при параллельной интеграции в глобальную систему. Исследование опирается на официальные документы и научные источники.

Kirish.

1991-yil 31-avgustdan boshlab mustaqil davlat sifatida shakllangan O'zbekiston tashqi siyosati 30 yildan ortiq vaqt ichida sezilarli o'zgarishlar va evolyutsiyani boshdan kechirdi. Dastlabki bosqichda mustaqillikni mustahkamlash, suverenitetni

himoya qilish va xalqaro hamjamiyat tomonidan tan olinishi asosiy yo'nalish bo'lgan bo'lsa, so'nggi yillarda iqtisodiy hamkorlik, mintaqaviy integratsiya va global siyosiy maydonda faol ishtirok etish ustuvor bo'ldi. Ushbu maqolada O'zbekistonning tashqi siyosatidagi asosiy yo'nalishlar, ularning tamoyillari va moddiy natijalari tizimli tarzda tahlil qilinadi.

I. Tashqi siyosatning dastlabki bosqichi (1991–2000)
Mustaqillikning dastlabki yillarida O'zbekiston tashqi siyosati asosan suverenitetni mustahkamlash, chegaralarni aniqlash, qo'shni davlatlar bilan barqaror aloqalarni yo'lga qo'yish va xalqaro hamjamiyat bilan diplomatik munosabatlarni o'rnatishga qaratildi. Ushbu davrda O'zbekiston BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan aloqalarni yo'lga qo'ydi, qo'shni Markaziy Osiyo davlatlari bilan mintaqaviy xavfsizlik va suv-energetika masalalarida muhim muzokaralar olib bordi. Tashqi siyosat konservativ va realistik tusda, milliy manfaatlarni himoya qilishga e'tibor qaratildi.

II. Transformatsiya va diversifikatsiya (2000–2016)
2000-yillarda O'zbekistonning tashqi siyosatida iqtisodiy hamkorlik va tashqi sarmoyalarni jalb etish muhimligi ortib bordi. Mintaqaviy transport yo'laklarini rivojlantirish, energetika sohasida yangi loyihalarni rag'batlantirish va G'arb hamda Osiyo davlatlari bilan savdo-iqtisodiy aloqalarni mustahkamlashga urg'u berildi. Shu davr ichida xavfsizlik masalalari, jumladan terrorizm va transmilliy jinoyatchilikka qarshi kurash ham tashqi siyosatning markaziy elementi bo'lib qoldi.

III. Yangi bosqich: tashqi siyosatning modernizatsiyasi (2016–hozir)
2016-yilda mamlakat rahbarligida yuz bergan o'zgarishlar O'zbekiston tashqi siyosatida yangicha dinamika kiritdi. Bu davrda mintaqaviy integratsiya, tashqi investitsiyalarni jalb qilish, diplomatik tashabbuslarni faollashtirish hamda tashqi munosabatlarda ochiqlik va koordinatsiyalashga alohida e'tibor qaratildi. O'zbekistonning qo'shni davlatlar bilan, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligi kuchaydi; tranzit va logistik imkoniyatlarni rivojlantirish, iqtisodiy diplomatiya va "ochiq eshiklar" siyosati strategik yo'nalishlar sifatida belgilandi.

IV. Asosiy yo'nalishlar va tamoyillar

1. Suverenitet va milliy manfaatlarni himoya qilish — tashqi siyosatning markaziy elementi; mustaqillikni, hududiy yaxlitlikni va milliy manfaatlarni ustuvor qo'yish.

2. Mintaqaviy barqarorlik va hamkorlik — Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan kooperatsiya, transport-kommunikatsiya loyihalari, suv va energetika masalalarida muloqot.

3. Iqtisodiy diplomatiya va integratsiya — chet el investitsiyalarini jalb etish, eksportni diversifikatsiya qilish, savdo aloqalarini kengaytirish.

4. Balanslangan ko'p vektorlilik — G'arbiy va Osiyo davlatlari bilan muvozanatli

aloqa, ko'p tomonlama hamkorlikni rivojlantirish.

5. Xavfsizlik va ekstremizmga qarshi kurash — terrorizm, transchegaraviy jinoyatchilik va radikalizmga qarshi chora-tadbirlar.

6. Humanitar va madaniy diplomatiya — ta'lim, madaniyat va ilmiy almashinuvlar orqali xalqaro aloqalarni mustahkamlash.

V. Tashqi siyosatning davlat qurilishidagi o'rni

Tashqi siyosat ichki siyosat bilan uzviy bog'liq bo'lib, iqtisodiy islohotlar va ichki modernizatsiya jarayonlarini qo'llab-quvvatladi. Xususan, tashqi sarmoyalar va xalqaro hamkorlik infratuzilma, transport loyihalari va xalqaro savdo tarmog'ining kengayishiga yordam berdi. Diplomatlarning va tashqi siyosat organlari orqali mamlakatning hukumati tashqi tajriba va standartlarni ichki islohotlarga integratsiyalash imkoniga ega bo'ldi.

VI. Natijalar va davomiylik

So'nggi yillar ichida O'zbekiston quyidagi ijobiy natijalarga erishdi:

- xalqaro maydonda ko'rinishining oshishi va yangi iqtisodiy hamkorlar jalb qilinishi;
- tranzit yo'laklari va logistika imkoniyatlarining kengayishi;
- mintaqaviy tashabbuslarda faol ishtirok;
- iqtisodiy diplomatiya orqali investitsiyalar va savdo hajmining ortishi.

Biroq hamon hal etilishi lozim bo'lgan masalalar mavjud: mintaqaviy hamkorlikda resurslarni adolatli taqsimlash, suv-energetika nizolari, ichki iqtisodiy o'zaro bog'liqlikni mustahkamlash va inson huquqlari sohasida barqaror natijalarni ro'yobga chiqarish.

Xulosa

Mustaqillik davridagi O'zbekiston tashqi siyosati bosqichma-bosqich suverenitetni mustahkamlashdan tortib, mintaqaviy yetakchilik va iqtisodiy diplomatiyaga qadar keng qamrovli o'zgarishlarni ilgari surdi. Hozirgi yondashuv — pragmatik, multipolyar va iqtisodiy jihatdan yo'naltirilgan siyosat — mamlakatning barqaror taraqqiyoti va xalqaro maydondagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Kelajakda tashqi siyosatning muvaffaqiyati ichki islohotlar bilan uyg'unlikda davom ettirilishiga bog'liq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari va rasmiy hujjatlari (1991–2024).
2. O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi rasmiy sayti (materiallar va bayonotlar).

3. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari portali (lex.uz).
4. Mirziyoyev Sh.M. — rasmiy chiqishlari va strategik bayonotlari (2016–2022).
5. Markaziy Osiyo va tashqi siyosat bo'yicha akademik maqolalar va tahlillar (turli ilmiy jurnallar).